Лариса ЯНЕНКО
(Київ, Україна)

ЛІНГВІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ КОГНІТИВНОГО ДИСОНАНСУ

The article shows the results of analysis of English language quality impact on improving the global condition of society. The cause of the phenomenon of cognitive dissonance in the study of the English language and the possibilities of using cognitive linguistics to improve its quality are shown. A number of principles and ways to accelerate learning of foreign language are considered.

***Keywords**: national conscience, cognitive dissonance, artificial intellect, the quality of English, accelerating study.*

Сучасний світ починає суттєво прискорюватися і не тільки, дякуючи науково-технічному прогресу, але й через глобальну кризову стратифікацію, коли кожна країна починає самостійну боротьбу за виживання. Зокрема для України терміново потрібно відновлювати навички самовиживання у ворожому оточенні, бо утримувати на собі одночасно дві світові глобальні піраміди наш народ вже нездатний (Рис.1).

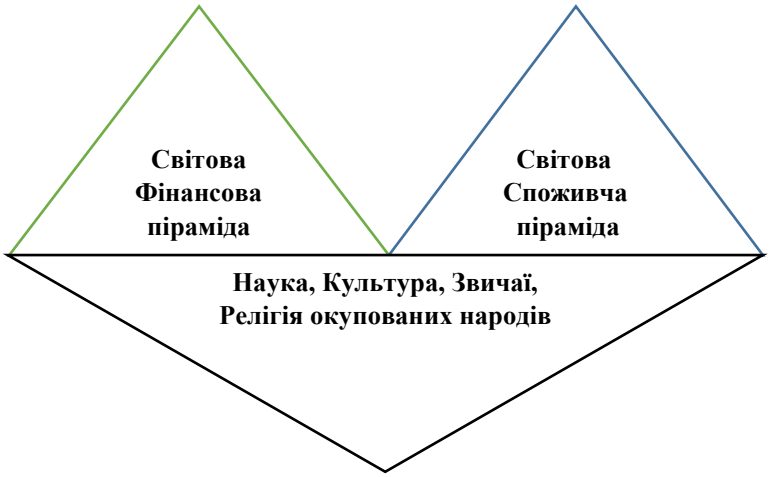

Рис.1 Схема глобальної структури суспільного підпорядкування

Агонія світового капіталізму почалася саме з руйнування **фінансової піраміди** і хоча банки сьогодні видають кредити навіть під від'ємні відсотки, утримати стабільність **споживчої піраміди** також не вдається – почали зупинятися багато підприємств транснаціональних корпорацій. США, Англія,

Німеччина та інші почали спішно повертати свої заводи назад додому. Всі починають ставати антиглобалістами, бо колосальні витрати і особливо втрати природних ресурсів хитро окупованих країн за останні десятиліття, зокрема Африки, Індії, Росії, України тощо, поступово знімають голлівудську павутину зі свідомості народів. В Україні духовну людину вже визначають як особу, що подолала в собі тваринну жагу до споживання. Діючі наші духовні особи - «святі отці», одягнені у золото і з мерседесами, вже не такі святі, особливо для молоді. Поки що глобальні інформаційні мережі міцно тримають свідомість більшості людей у стані суспільства споживання, але вже багато людей знають про десятки трильйонів боргових кредитів як самих США, так і багатьох так званих передових держав. Маючи такі легкі гроші, вони почали масові закупки чужого людського капіталу та залишків родючої землі. Та у світі вже почалося швидке руйнування обох ганебних пірамід, проте багато людей ще намагаються потрапити під їх уламки, вперто нищать свої родини, своє здоров'я і навіть життя. Зрозуміло, що наслідки такого глобального цунамі будуть значно меншими, якщо люди вчасно порозуміються і не допустять своєї останньої світової війни. Важливою умовою цього є швидке вивчення і чітке використання спільної мови високої якості. Наше повідомлення саме про мовні аспекти самовиживання народів.

Для вчасної протидії всьому цьому потрібне високо культурне і науково грамотне населення, яке на рівні свого ОСББ, району, міста і країни зможе зорганізуватися на порятунок свого майбутнього. Сьогодні в наших школах основними предметами стали українська і англійська мови, а підчас вступної компанії до ВНЗ 2019 року найбільше вступників було на філологічні спеціальності – близько 80%. На спеціальності, які дозволять в Україні почати вробляти вітчизняні «ложки», були навіть недобори на бюджет. Тут легко бачити - наше населення розуміє, що саме пристойне знання рідної та іноземної мови дозволяє швидко розбиратися у тактиці і стратегії інформаційної війни, яку ведуть проти людства так звані власники грошей. Далі зупинимося на основних причинах поки що низького рівня знань англійської мови в нашій

країні та шляхах його підвищення як один із шляхів посилення національної безпеки України.

Почнемо з того, що мабуть не зовсім свідомо так звані англосакси віддали свою англійську мову у глобальне використання, бо кожен народ планети при практичному застосуванні цієї мови додавав до неї свої ментальні нюанси разом з поступовим розширенням первинних значень саме англійських слів. Це відбулося за часів колонізації англосаксами Американського континенту, потім Африканського та Індії. Захоплюючи чужі природні ресурси та їх народи, щорічно виникали сотні тисяч нових слів, потім глобалізована світова наука також щорічно почала впроваджувати мільйони нових понять-слів. Крім того тисячі неологізмів створюють військові, медики, спекулянти тощо. Так сьогодні вже можемо нарахувати більше мільярда різних англійських слів. Англосакси гордо підкреслюють, що у світі 90% всієї інформації існує саме англійською мовою, хоча власне лінгвістична основа цієї мови складається всього з 1000 слів, яких достатньо для 82% потреб людини. Проте як відомо існують навіть окремі словники англійської мови США та англійської мови Великобританії, що пов’язано перш за все з суттєвими відмінностями вимови однакових за написом слів. Але найбільший когнітивний дисонанс викликають у населення планети численні випадки принципово різних за змістом значень одного й того ж англійського слова, що щедро наводять словники. Саме когнітивна неоднозначність англійської мови є головною причиною більшості проблем при її вивчення. Як приклад, наводимо далі множину значень слова ***principal*** ['prinsip(ə)l], ще навіть далеко не рекордсмена:

1) глава, начальник; патрон, принципал;

2) ректор університету; директор коледжу; директор школи;

3) провідний актор або провідна актриса;

4) дуеліст, учасник дуелі;

5) головний боржник;

6) головний злочинець, винуватець;

7) довіритель; комітент; замовник;

8) учасник договору;

9)основна сума; капітал (сума, на яку нараховуються відсотки);

10) номінал векселя;

11) кроквяна ферма;

12) провідний виконавець; соліст…

Нагадаємо, що когнітивний дисонанс - це психологічний дискомфорт, викликаний протиріччям між наявною сталою уявою та свіжою отриманою інформацією, фактами, явищами тощо. Авторство теорії когнітивного дисонансу належить психологові Леону Фестингеру. Подібні ситуації змістовної невизначеності мови траплялися в історії не раз, але сьогодні стають нашою когнітивно-лінгвістичною карою. Наукове розуміння почалося, коли під час Другої світової війни в одному з американських таборів для японських біженців, де були цілком нормальні умови життя, мовна нечіткість спілкування **породила** чутки, що дружелюбність американців оманлива, а місце для табору було спеціально обране так, щоб люди не змогли в ньому вижити. Це відбулося через невідповідність мовних гарантій наявної нормальної реальності та підсилила впевненості японців про ворожість США до їхньої країни. Досліджуючи подібні історії, Фестингер зробив висновок, що люди прагнуть до внутрішнього балансу між отриманою інформацією та власним уявленням і мотивами. Саме те протиріччя, яке виникає при порушенні цього балансу, він і назвав когнітивним дисонансом.

Як і більшість термінів психологічної науки, поняття когнітивний дисонанс звучить загадково, але приховує досить просте явище. Назва його утворюється від двох слів ***cognitio*** (довідатися, пізнати) і ***dissonantia*** (невідповідність, протиріччя), що в перекладі може означати «відчути невідповідність», «відчути дискомфорт». Теоретично когнітивний дискомфорт повинен викликати прагнення або змінити своє уявлення та знання відповідно до реальності (тобто стимулювати процес пізнання), або перевірити ще раз джерело інформації на предмет її дійсності, наприклад, якщо приятель жартує, бо його кінцева мета — ваше витягнуте обличчя в спробі зрозуміти що до чого.

Частіше всього на практиці не трапляється ні того, ні іншого, а процес згасає, не добравшись навіть до стадії дискомфорту - у головах 95% сучасного населення прекрасно співіснують повністю суперечливі факти та уявлення про них і людям «нормально». Британські вчені довели, що це пов'язано не з відсутністю мозку, який є необхідним середовищем для виникнення хоч якої-небудь розумової реакції, а з тим, що людині просто все байдуже, або вона взагалі потонула у шаленому інформаційному потоці, або тому що для прояснення ситуації у неї недостатньо знань, **в тому числі** мови. Також багато випадків, коли люди опиняються у хронічному когнітивному дисонансі, наприклад:

- математики, що відтворюють у розумі n-мірні простори, де n може бути нескінченністю;
- філософи, що шукають зміст буття;
- фізики, що розробляють теорії побудови Всесвіту через викривлення простору-часу;
- когнітологи в умовах збільшення хаосу понять і термінів навіть у межах однієї мови тощо.

Проблема в тому, що, намагаючись подолати когнітивний дисонанс, людина часто зайнята не пошуком істини, а формальним приведенням знань і мотивів до спільного знаменника. Тому багато з людей справляються із внутрішніми протиріччями, використовуючи перше більш-менш підходяще виправдання. Частіше всього ми підсвідомо робимо це без участі нашого розуму, хоча саме розумовий дискомфорт лежить в основі когнітивного дисонансу. Назвімо декілька типових способів уникнути його за допомогою зниження рівня психологічної напруги, для чого людина не усвідомлено використовує наступні прийоми:

- відмовляється від спроб зрозуміти отриману інформацію, для чого буває потрібно поступитися своїми переконаннями, піти на поводу зовнішніх обставин, перестати поважати себе;

- переконує себе у тому, що зовнішні обставини настільки сильні та від них так багато залежить, що простіше поступитися своїми принципами. Проте можна взяти на озброєння методику позитивного мислення, яка дозволяє знайти позитивне навіть у безнадійних ситуаціях і сформулювати її у найбільш вигідному ракурсі;
- уникає своєї подальшої участі, щоб не потрапити у психологічний капкан, для чого зупиняє свою участь у подіях, якщо вони мають небажаний напрямок розвитку, а надалі навіть не допускає їх наближення;
- відсіює дискомфортну інформацію шляхом здатності мозку відключати сприйняття тих фактів, спогадів, явищ тощо, які не є комфортними для неї;
- має еластичну совість, здатну усувати будь-які психологічні дисонанси тощо.

Підкреслимо, що всі ці процеси відбуваються на рівні підсвідомості, тому ми не можемо навіть пояснити собі причину свого вчинку. Їх еволюційна ціль – тримати людину в зоні безпеки, не допускаючи, щоб вона потрапила у незручну ситуацію, яку важко зрозуміти. Наука теж не стоїть на місці, бо саме Леон Фестингер ще в середині 50-х років XX століття ввів у наукову сферу поняття когнітивної психології. Зрозуміло, що тут провідну роль також має когнітивна лінгвістика, значення якої ми постійно підкреслюємо **[** 1,2 **].**

В епоху світового інформаційного вибуху для ефективного навчального процесу важливе значення мають сучасні досягнення когнітивної лінгвістики у визначенні природних особливостей ментальності різних народів та їх мов. Також не потрібно доводити, що успіх технологій навчального процесу прямо залежить від врахування ментальності студентів, особливо їх мовної компетенції. За цієї умови, навчання іноземній мові є ще більш складним через потребу врахування когнітивної цінності відразу двох або більше мов. Слід також звернути увагу на проблеми виживання людства за умови інтенсивного розвитку досконалого штучного інтелекту, для якого не буде ні емоційних проблем, ні перешкод у спілкуванні в світових мережах. Вже сьогодні можна припустити, що до того моменту, коли штучний інтелект остаточно обійде у своєму розвитку інтелект людський, залишилося 15-20 років. Ми цього

моменту можемо навіть не помітити, бо зайняті митними та комунальними тарифами, політичними і релігійними розбірками, боротьбою з черговими, часто штучними, кризами. Саме така особливість штучного інтелекту, як здатність до швидкої побудови потужної мережевої свідомості, зробить швидкість зростання її ефективності такою, що скоро між людьми і процесорами виникне непереборний бар'єр спілкування. Іншими словами, вже наступне покоління жителів навіть розвинених країн має усі шанси стати новим різновидом домашніх тварин Homo sapiens для глобальних комп'ютерних систем. Сьогодні в розвинених країнах незначний відсоток населення забезпечує своєю працею життя цілої держави. У суспільстві, де високотехнологічне виробництво і штучний інтелект здатні повністю забезпечувати потреби населення, людині відводиться роль нероби. Неважко уявити собі, що зі зникненням праці і появою необмеженого вільного часу ця сторона життя стане основним предметом турбот, якщо не єдиним сенсом існування нових «домашніх тварин» у середовищі потужних комп'ютерів.

До оперативних заходів людства, що можуть не допустити такий жахливий сценарій нашої еволюції слід віднести вивчення основних когнітивних складових (елементів головних знань) мови кожного народу для побудови нової основи міжнародного спілкування з метою побудови нашої, людської мережевої свідомості, більш потужної, ніж у систем штучного інтелекту. Історичні приклади великих дипломатичних і наукових успіхів людей, які знали багато мов, доводить вірність такого висновку. Крім того, досягнення сучасної когнітивної лінгвістики дозволяють більш оптимально вирішувати це завдання, беручи з іноземних мов лише когнітивно значимі концепти, саме ті, які в першу чергу повинні бути покладені в основу навчання іноземній мові людей наступного покоління. Тут залишається досить не проста проблема, як визначати та оцінювати такі когнітивні елементи різних мов та узгодити їх із багатозначністю слів англійської мови.

Методи оцінювання когнітивної цінності мають свою специфіку: по-перше, вони різні, тобто не мають спільної одиниці вимірювання; по-друге,

завжди є відносними й наближеними; по-третє, можуть бути як суб'єктивними, так і об'єктивними. Звичайно, під час опрацювання, яке здійснює людина чи комп'ютер, бажано спиратися лише на об'єктивні методи. Як досліджено, не існує одного-єдиного методу оцінювання кількості знань у певному мовному фрагменті, прийнятного одночасно для всіх мов, а тому використовують різні методи.

Інтегральною характеристикою речення іноземною мовою є сумарна кількість наявних у ньому слів: чим більша їх кількість, тим більшою є кількість наявної в ньому інформації. Кількість слів у простих реченнях найчастіше перебуває в межах від двох (одна змінна й один предикат при відсутності кванторів) до десяти. Середнє значення цього числа, як відомо, становить 7±2. Як максимум, дослідники виявляли речення довжиною близько сотні слів. Оцінка кількості інтегральної мовленнєвої інформації відіграє особливу роль.

Сюжетну інформацію оцінюють, виходячи з кількості речень, які містить повідомлення. Показником, що тісно пов'язаний із кількістю сюжетної інформації, є довжина повідомлення, виміряна в кількості речень. Як відомо, існує певний зв'язок між довжиною повідомлення та рівнем кваліфікації реципієнтів, які можуть сприйняти це повідомлення. На жаль, наукові дослідження того, якою повинна бути середня довжина повідомлень для певних вікових груп реципієнтів, ще не завершені для багатьох мов світу.

Особливо підкреслимо, що для людини важливим є не просто отримання знань, а отримання саме нових, своєчасних і актуальних знань. Це вже закладено у технології наших конкурентів - кібернетичні системи оцінюють інформацію не лише за її кількістю, а й за іншими характеристиками. Однією з найважливіших серед них є новизна: будь-яку інформацію, яка є в повідомленні, й тотожна тій, що є в пам'яті комп'ютера, оцінюють як відому - новизна нульова. Саме нова інформація, а не постійно повторювана, потрібна кібернетичним системам для адаптації й існування в навколишньому світі.

До головних інструментів оцінювання **когнітивної новизни мови** відносимо банк відомих знань. Новими *знаковими знаннями* будемо називати такі знання у іноземній мові, яких немає в словнику людини або комп'ютерної системи. Новою *реченнєвою структурою* будемо називати таку синтаксичну структуру іноземної мови, якої немає в списку синтаксичних конструкцій людини або комп'ютерної системи. Новими *контекстними знаннями* будемо називати такі знання іноземною мовою, які є в певному реченні повідомлення, але відсутні у його перекладі. Новими *реципієнтськими знаннями* будемо називати такі знання іноземною мовою, які є в певному реченні повідомлення, але до моменту сприйняття цієї сентенції були відсутні в банку знань реципієнта чи групи реципієнтів. Новими *суспільними знаннями,* тобто абсолютно новими, називаємо такі знання іноземною мовою, які є в певному реченні повідомлення, але були відсутні в банку знань даного суспільства до моменту їх сприйняття. Тут цікаво, що психологічні дослідження встановили: пасивний словниковий запас з рідної мови трирічної дитини становить у середньому близько 500, чотирирічної — 1500, п'ятирічної — 2000, шестирічної — 2500, а семирічної — 3000 слів. До 12 років словник дитини збільшується із середньою швидкістю 1000 слів на рік, отже, у 12 років складає близько 8000 слів. Тому у повідомленні можна використовувати будь-яке слово лише тоді, коли воно є в словнику реципієнта, особливо це стосується іноземної для нього мови. Звичайно, в окремих випадках поділ на групи реципієнтів повинен бути значно детальнішим. Для підручників іноземної мови рекомендовано, що відношення кількості нових слів до всіх слів уроку повинно перебувати в межах 1,5-5,0%, а оптимально 3,6% - цей показник доречно називати коефіцієнтом новизни повідомлення. Відношення нових слів уроку до всіх слів, що є в банку знань реципієнта, може перебувати в межах 23-25% - цей показник доречно називати коефіцієнтом адаптованості навчального повідомлення.

Суспільну інформацію також оцінюють під час сприйняття повідомлення реципієнтом зліва направо послідовно для кожного речення повідомлення на

основі появи слів, нових стосовно суспільного банку знань. У навчальному повідомленні нова суспільна інформація в реченнях «пульсує квантами». Як правило, вона нерівномірно розподілена в реченнях повідомлення. Оцінювання новизни незнакової інформації можна здійснювати за такою процедурою: якщо незнаковий образ розпізнаний як один із еталонних, його слід вважати відомим, а якщо як відсутній у масиві еталонних, - тоді як новий.

Головною причиною когнітивного дисонансу є якість знань, в тому числі мови, яку треба контролювати при вивченні іноземних мов, від чого прямо залежить можливість сумісності і порозуміння різних народів. Тут слід відслідковувати такі ознаки якості знань, як реальність, унормованість та зашумленість. На основі аналізу змісту знань якість слід класифікувати на реальну, нереальну (псевдореальну та ірреальну) і невизначену. Реальні знання бувають істинними та хибними. У суспільстві найвище цінуються істинні знання, на перевірку їх істинності можуть витрачати значні фінансові кошти. Хибні знання, хибність яких не приховують, в побуті ще називають просто брехнею. Хибну інформацію, яку свідомо видають за істинну, називають обманом. Обман часто використовують під час виборчих кампаній, звинувачуючи супротивника в тих вчинках, яких він не робив (крадіжках, хабарах, порушенні моральних норм тощо). При цьому розраховують на те, що, поки супротивник доведе хибність висунутих проти нього звинувачень, він буде переможений. Окремим порушенням є замовчування певних фактів реального світу, тобто не передавання реципієнтам знань про певні факти. Замовчуваннями часто користуються “політики” певного ґатунку чи злочинці для того, щоб не зізнаватися в інших скоєних злочинах чи не видати співучасників. Брехню, обман, дезінформацію та замовчування часто використовують засоби масової інформації у пропаганді. При цьому виявити брехню чи обман порівняно нескладно: для цього слід лише здійснити перевірку (верифікацію) певних тверджень у реальному світі. Складнішими для таких перевірок є дезінформація та замовчування.

Важливим для процесу навчання іноземним мовам є унормованість представлення знань**.** У цілому ряді випадків інформація, викладена у формі повідомлень (текстів), повинна відповідати певним нормам, наприклад — орфографічним, логічним, композиційним, видавничим, психолінгвістичним тощо. При відхиленні від цих норм у тексті виникають помилки.

Крім звичайних знань, описаних вище, щодо їх якості виділяють також **псевдоінформацію**, **параінформацію** та **метаінформацію.** У повідомленні іноземною мовою звичайна інформація постійно веде до зростання кількості нової контекстної, реципієнтської чи навіть суспільної інформації. За наявності у повідомленні псевдоінформації кількість нової контекстної, нової реципієнтської чи нової суспільної інформації практично не зростає. При цьому, збільшенню псевдоінформації в повідомленні сприяє наявність тавтологій, перефразувань, повторів, багатозначних слів, найрізноманітніших невизначеностей тощо. До числа класичних видів псевдоінформації належать професійно виконані гороскопи й пророцтва. Такі види повідомлень містять сентенції, які за будь-яких обставин є завжди “істинними” в реальному світі. До **параінформації** належить така, якої нема в повідомленні в явному вигляді, тобто в значеннях його слів чи речень, проте вона випливає з нього на основі логічних висновків, заміна одних змінних — іншими, загальновідомими асоціаціями тощо. Інакше кажучи, параінформація — це те, що написано “між рядками”. Класичним прикладом параінформації є мораль у байках. Параінформацію часто використовують для створення гумористичних повідомлень, зокрема анекдотів, а також у виборчих технологіях з метою дискредитувати певного політика. Широко використовують параінформацію і в рекламних повідомленнях. **Метаінформацією** називають таке повідомлення, яке описує інше повідомлення. Прикладами метаінформації є огляди преси, реферати, анотації, бібліографічні описи, цитування, відгуки, критичні статті тощо. Для підготовки таких повідомлень спеціальні організації залучають велику кількість спеціально підготовлених і проінструктованих спеціалістів (бібліографів, референтів, рецензентів, оглядачів тощо). Таких самих

спеціалістів, як і в науці й техніці, використовують і в засобах масової інформації та мистецтві (оглядачів, критиків). Такі знання і такі фахівці дуже потрібні для формування нової глобальної свідомості людства на основі знань, отриманих з різних мов при їх вивченні як іноземних різними народами.

Окремо розглянемо поняття **цінності** істинних реальних знань, які потрібно інтегрувати, вивчаючи іноземні мови. Про цінність інформації можна говорити лише тоді, коли перед людьми або кібернетичною системою стоїть чітка цільова функція, тобто мета. У повідомленні цінною є такі знання, завдяки яким люди або кібернетичні системи досягають поставленої перед собою мети. У часі цінність знань є величиною змінною. На неї впливає поява нових знань, потрібних для досягнення мети. Бувають знання, які обґрунтовують цінність інших знань, але самі цінними не є. Ще потрібно зупинитися на **складності** знань, які потрібно узагальнювати і інтегрувати, вивчаючи іноземні мови. Найпростішою тут є синтаксична складність повідомлення, яка залежить від ступеня агрегації одних одиниць мови — в інші, наприклад, літер - у слова, слів - у речення, речень - у надфразові єдності тощо. Можна сказати, що чим більшу кількість складових має певна лінгвістична одиниця (наприклад, слово чи речення), тим важче реципієнтові встановити зв’язки між цими складовими (літерами, словами чи реченнями) [2].

У нашому випадку дослідження можливостей інтегрувати когнітивні елементи іноземних мов, вивчаючи їх з метою формування сучасної свідомості людства, поки ще не пізно, важливою проблемою є **компресування** (ущільнення) знань та їх охорони від систем штучного інтелекту. Під час готування й передачі повідомлень часто виникає таке завдання: скомпресувати (ущільнити) потрібний «квант» знань так, щоб вони займали менший, ніж було спочатку, об’єм носія інформації або щоб їх можна було передати за коротший проміжок часу. Зменшення об’ємів веде до розроблення досконаліших носіїв інформації, а зменшення тривалості часу передачі — до вибору оптимальніших

способів кодування інформації. У науковій літературі можуть використовувати такі способи компресування:

а) замість довгого вербального тексту ті самі дані подають у вигляді таблиці;

б) замість вербального тексту чи таблиці дані подають в аналітичному вигляді - формулою;

в) «запаковують» інформацію в спеціальні шаблони (наприклад, інформацію про видання - у шаблон бібліографічного опису).

Наведений вище перелік понять когнітивної лінгвістики та психології допомагає зрозуміти загальні шляхи покращення якості знання англійської мови, як власне і самої мови. Разом з тим, прискорення нашого життя вимагає відпрацювання більш простих методик прискорення вивченні мови, для чого наводимо далі ряд принципів щодо формування таких методик:

1. Потрібно підтримувати впевненість у можливості швидкого вивчення мови.
2. Треба мати потужну мотивацію, яка звичайно триває 100 годин (тиждень) – потім спадає. Тому слід її розділити на окремі невеликі кроки – тоді мотивація продовжиться.
3. Тільки перші 20 хвилин кожного уроку наш мозок здатен працювати найбільш ефективно.
4. Також важлива можливість заглиблення у мовне довкілля, але яке відповідає Вашим цілям. Переключайте комп’ютери, телефони тощо на англійську мову – це вже заглиблення.
5. Візуальна пам’ять займає дуже багато можливостей мозку, тому в один момент 5 – 7 одиниць візуальної інформації закріплюється у мозку – все інше відкидається. Через місяць 80% цієї інформації забувається.
6. Використовуйте методику нейроконтенту – прив’язки нового слова до вже готової когнітивної системи знань англійської мови.
7. При цьому перший крок – візуальне представлення, 2-й - асоціації з певними сталими картинками, 3-й – закріплення іміджу з асоціативними поняттями про нього.

8. Регулярні свідомі необтяжливі дії щодо закріплення вивченого, тобто слід намагатися отримувати задоволення від вивчення мови. Регулярно виконуйте щоденно подібні дії з використанням результатів вивчення мови протягом 21 дня для закріплення надовго.
9. Не допускайте перевантаження мозку - «принцип 20-ти хвилин).
10. Беріть участь у вебінарах, спілкуйтеся з носіями мови по скайпу.
11. Важлива систематизація всього процесу вивчення мови за допомогою викладача, планшета, або смартфона, щоб всі принципи працювали разом.
12. Замість оцінок спробуйте видавати «подарунки», організовувати змагання студентів, бажані спільні мандрівки тощо.

Висновки. Зі вступом людства в епоху перманентних криз і стрімкого розвитку штучного інтелекту для пошуку виходу людства зі стану некерованого хаосу та інформаційного вибуху потрібне прискорене створення ноосферного розуму як нової якості глобальної свідомості саме людей. За умови швидкого зростання мережевої свідомості штучного інтелекту слід вимагати суттєвого покращення якості англійської мови як важливої умови прискорення інтеграції менталітетів та знань всіх народів зі створенням контрольованих людьми ноосферних технологій з високою когнітивною якістю [3,4]. Одним із шляхів практичної допомоги у створенні такої єдиної глобальної свідомості людства є дослідження та інтеграція когнітивної складової мов різних народів на основі суттєвого покращення якості англійської мови з формуванням інтегральних баз знань, зрозумілих, доступних і підконтрольних саме людям всіх країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яненко Л.П. Завдання і можливості інтегральної освіти у подоланні комунікативних бар’єрів в умовах інформаційного вибуху: Матеріали всеукраїнської НПК /Л.П.Яненко/ - Харків: ХТЕІ КНТЕУ. – 2019, - С.151 – 153.
2. Яненко Л.П., Юрчук Л.В. Програмно-технічне забезпечення інноваційних технологій викладання іноземних мов у немовному ВНЗ /Л.П.Яненко,

Л.В.Юрчук/ – Київ:Видавничий дім Дмитра Бураго, М74 МОВА і КУЛЬТУРА (науковий журнал), вип. .19. –Т II(182). – 2016. С.64 – 70.

3. Ліщитович Л.І. Ноосфера: наукове видання /Л.І.Ліщитович/ – Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. – 308 с.

4. Яненко Л.П. Про когнітивну цінність різних мов для цифрової цивілізації. Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов: Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, 12 квітня 2018 р. /Л.П.Яненко/ - Київ: НТУ «КПІ», 2018. С.184-185.